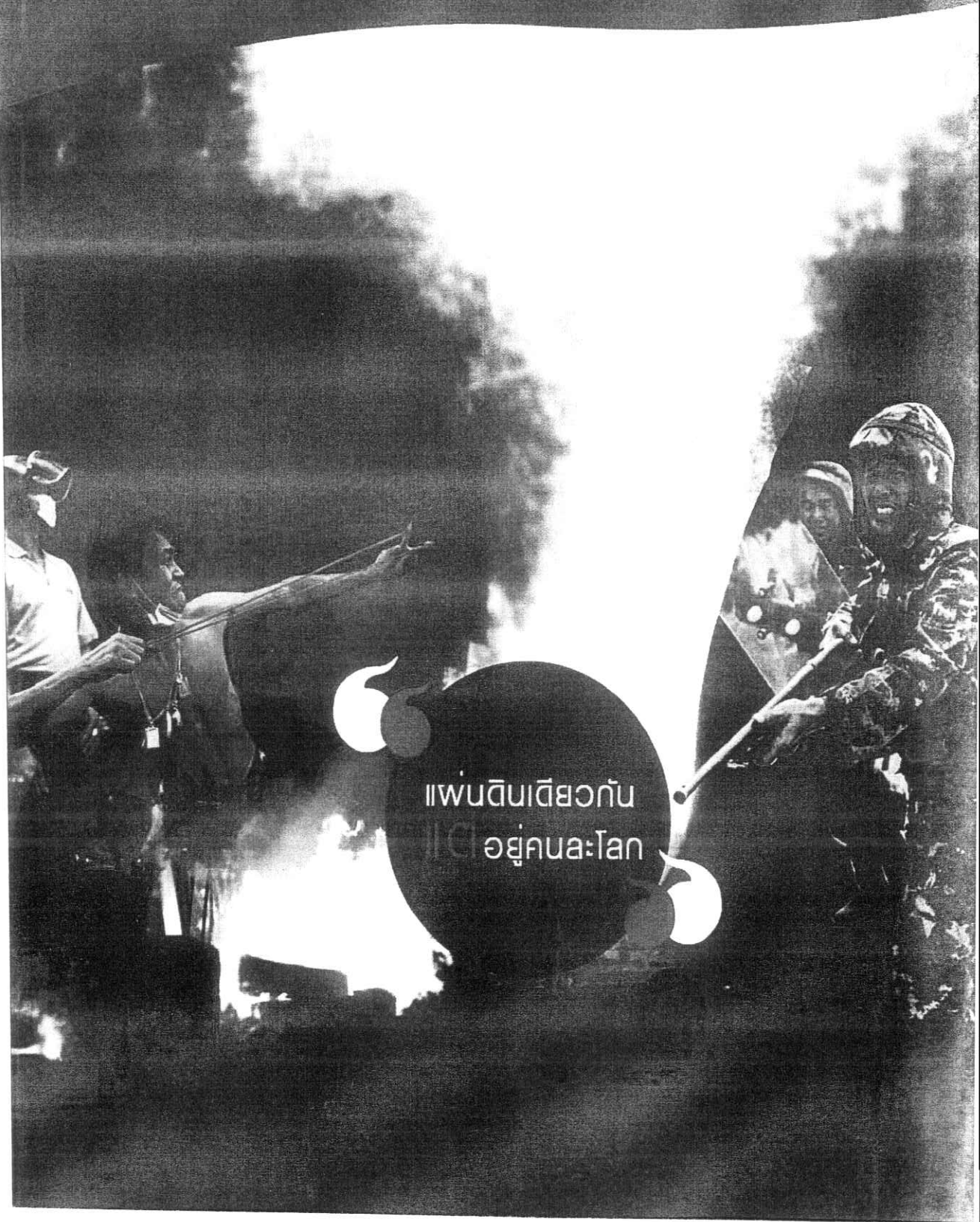

เวทีสังคมวิทยาภาคเหนือ “แผ่นดินเดียวกัน แต่อยู่คนละโลก”
ณ ห้องประชุม ม.ล. ต๋อย ชุมสาย อาคาร HB7 ชั้น 8
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
วันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2553

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ความหลากหลายทางคุณค่า: บุญหรือกรรมของสังคม รศ.ดร.มารค ตามไท	9
อภิปรายเสวนา “วิกฤตสังคมศาสตร์และ/หรือวิกฤตสังคมไทย” รศ.ดร. ไชยันต์ รัชชกุล	17
อ.ดร. ยุक्ति มุกตาวิจิตร	18
อ.ดร. สุชาติ เศรษฐมาลินี	22
อ.ดร. วราภรณ์ แซ่มสนิท	25
ประวัติศาสตร์การศึกษาและการศึกษาประวัติศาสตร์ของสังคมชนบทภาคเหนือ ผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เศรษฐพัฒน์นิช	41
โครงสร้างการเมืองและความขัดแย้งในสังคมภาคเหนือ	75
• ทำความเข้าใจกับความคิดทางการเมืองของชาวเสื้อแดงในภาคเหนือ: งานวิจัยเบื้องต้น อ.ดร.ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี	76
• มองลอดมายาคติ “เสื้อแดง” ในสังคมภาคเหนือ: บทสำรวจเบื้องต้นกรณีบทบาทสื่อต่อคนเสื้อแดง อ.ดร.อรัญญา ศิริผล	84
• คนเสื้อแดง: ปฏิบัติการช่วงชิงการนิยามความเป็นพลเมืองใน บริบทโลกาภิวัตน์ สีบสกุล กิจนุกร	90
• เปิด “แพลตฟอร์ม” ถึงความเข้าใจความรุนแรงพฤษภาคม 53 นพพล อาชามาส	97

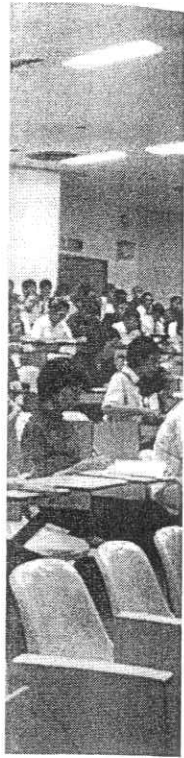
เรื่อง

วัฒนธรรมกา

เปิดเวทีสนท

9
17
18
22
25
29
ภาคเหนือ 41
75
จเหนือ: 76
84
90
97

<ul style="list-style-type: none"> ผู้หญิงเสื้อเหลืองในสังคมภาคเหนือ: กรณีเปรียบเทียบผู้หญิงเสื้อแดง ผศ.ดร.นงเยาว์ เนาวรัตน์ 	103
<ul style="list-style-type: none"> ความ (ไม่) เป็นธรรมในโลกไซเบอร์: เสรีภาพบนอินเทอร์เน็ตกับ อำนาจซ่อนรูปของระบบกฎหมายไทย อ. ทศพล ทรรศนกุลพันธ์ 	113
วัฒนธรรมการเมืองในสังคมภาคเหนือ	147
<ul style="list-style-type: none"> วัฒนธรรมการเมืองภาคเหนือ: ข้อเสนอ ระเบียบวิธีวิจัย และเครื่องมือ ดร.ทิวากร แก้วมณี คณะสังคมศาสตร์ 	148
<ul style="list-style-type: none"> ความขัดแย้งและความรุนแรงของ “การเมืองท้องถิ่น” ในภาคเหนือ ตอนบน: บทสำรวจทางสถิติเกี่ยวกับ “การลอบสังหาร” นักการเมือง ท้องถิ่นในรอบทศวรรษ (พ.ศ.2543-2552) อ.ณัฐกร วิทิตานนท์ 	168
<ul style="list-style-type: none"> ความขัดแย้งในท้องถิ่น: กรณีศึกษาภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย บทบาทผู้นำชุมชนในการจัดการความขัดแย้ง รอ. ทพญ.ดร. สุพัตรา จิตตเสถียร 	193
<ul style="list-style-type: none"> จากมูเจะคีถึงอำเภอกล้วยาณิวัฒนา: อัตลักษณ์ชาติพันธุ์และพื้นที่ของ การช่วงชิง ดร. มาลี สิทธิเกรียงไกร 	215
เปิดเวทีสนทนาและสังเคราะห์ภาพรวม ศ.ดร.อานันท์ กาญจนพันธ์	242

วัฒนธรรมการเมืองใน สังคมภาคเหนือ

- ▶ วัฒนธรรมการเมืองภาคเหนือ: ข้อเสนอระเบียบวิธีวิจัยและเครื่องมือ
...อ.ดร.ทิวากร แก้วมณี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
- ▶ ความขัดแย้งและความรุนแรงของ "การเมืองท้องถิ่น" ในภาคเหนือตอนบน: บท
สำรวจทางสถิติเกี่ยวกับ "การลอบสังหาร" นักการเมืองท้องถิ่นในรอบทศวรรษ (พ.ศ.
2543-2552)
...อ.ณัฐกร วิทิตานนท์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
- ▶ บทบาทผู้นำชุมชนในการจัดการความขัดแย้งในท้องถิ่น กรณีศึกษา: ภาคเหนือ
ตอนล่างของประเทศไทย
...รศ. ทพญ.ดร. สุพัตรา จิตตเสถียร คณะสังคมศาสตร์ ม. นเรศวร
- ▶ จากมูจะคีถึงอำเภอกัลยาณิวัฒนา: อัตลักษณ์ชาติพันธุ์และพื้นที่ของการช่วงชิง
...อ.ดร. มาลี สิทธิเกรียงไกรศูนย์ชาติพันธุ์ศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้วิจารณ์: รศ.ดร.ชเนศวร์ เจริญเมือง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ. ชูสิทธิ์ วิมุกตานนท์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยพายัพ

วัฒนธรรมการเมืองภาคเหนือ: ข้อสังเกตและข้อพิจารณา ในแนวคิด การวิจัย และเครื่องมือ

ดร.ทิวากร แก้วมณี

บทนำ

การศึกษาวัฒนธรรมการเมืองเป็นสิ่งจำเป็นในการชี้วัดการพัฒนาการของ
ประชาธิปไตยในแต่ละสังคม แนวความคิดที่เรียกว่าวัฒนธรรมการเมืองมีการนำเสนอมาก
ว่าครึ่งศตวรรษ และเคยเป็นแนวความคิดที่ได้รับความนิยมในการศึกษาอย่างแพร่หลายใน
หมู่นักรัฐศาสตร์ในช่วงทศวรรษ 1970 อันเป็นสัญลักษณ์ของพัฒนาการขององค์ความรู้ทาง
รัฐศาสตร์ที่เข้ามาสู่สังคมไทยภายใต้อิทธิพลขององค์ความรู้จากสหรัฐอเมริกา การทำการ
วิจัยในประเทศดังกล่าวได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่การทำวิจัย
ในประเทศนี้ก็ลดความนิยมลงไป อันเกิดจากกระแสแนวความคิดทฤษฎีอื่นเข้ามาแทนที่ใน
สังคมวิชาการทางรัฐศาสตร์ไทย

การทำวิจัยทางวัฒนธรรมทางการเมือง ปัญหาที่สำคัญที่นักวิจัยเปิดเป็นประเด็น
ของโจทย์การวิจัยคือ การวัดความสัมพันธ์ของการเกิดขึ้นของประชาธิปไตยอันเป็นผลจาก
ตัวแปรต้นจากวัฒนธรรมทางการเมือง สิ่งที่น่าสนใจคือนักรัฐศาสตร์มีการถกเถียงกันถึง
การสลับกลับไปกลับมาของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม และมีการถกกันถึงการเปลี่ยนแปลง
ของวัฒนธรรมทางการเมืองและประชาธิปไตยจะสลับปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ของตัวแปรต้น
และตัวแปรตามได้หรือไม่ การวิจัยและการสร้างเครื่องมือและการทำวิจัยในประเทศนี้เป็นสิ่ง
ที่น่าท้าทายเป็นอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ดี แม้ว่าการทำวิจัยเกี่ยวกับประเด็นวัฒนธรรมทางการเมืองจะกลายเป็น
เรื่องแนวความคิดที่ดูไม่ทันสมัย แต่เป็นประเด็นที่จำเป็น และ "คลาสสิก" (classic) กล่าวคือ
ถึงแม้ว่าประเด็นแนวคิดดังกล่าวจะถูกมองโดยนักรัฐศาสตร์บางท่านว่าเป็นแนวคิดที่เก่าและ
เป็นผลิตผลของทฤษฎีกระแสหลักของสหรัฐอเมริกา แต่สังคมมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับ
การตอบโต้ของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้คนในสังคม ไม่ว่าจะเป็

อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ฯ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร สำเร็จการศึกษาปริญญาเอก
ทางรัฐศาสตร์ จาก University of Freiburg, Germany (ทุนคอนราร์ต อเดนาเวร์ด เยอรมนี), รม
(ธรรมศาสตร์), รม (เกียรตินิยมอันดับ1 เหรียญทองจุฬาฯ)

การตอบโต้เพื่อ
of democracy)
หลากหลายในทาง
สังคมที่จะเปลี่ยนแ
หรือไม่อย่างไร
เปลี่ยนแปลงได้หรือ
อย่างไรก็

บทบทวนใหม่

สิ่งที่ต่อ
แนวความคิดวัฒนธรรม
การเมือง" ที่แปล
แนวความคิดวิ
จากความเข้าใจ
เข้าใจของนักวิ
กับการเมือง อา
อีกตัวอย่างหนึ่ง
ร่วม เป็นต้น (ดู

จริงอ
แนวความคิด
แนวความคิดวิ
ริเริ่มในช่วงหลัง
เป็นแก่นกลาง
สงครามโลกค
การเมืองอยู่แ
การ
ที่เป็นประโยชน์

ข้อพิจารณา

ดร.ทิวากร แก้วมณี

การพัฒนาการของ
มีการนำเสนอมาก
อย่างแพร่หลายใน
ขององค์ความรู้ทาง
อเมริกา การทำการ
หนึ่ง แต่การทำวิจัย
อื่นเข้ามาแทนที่ใน

วิจัยเปิดเป็นประเด็น
ไทยอันเป็นผลจาก
การถกเถียงกันถึง
ถึงการเปลี่ยนแปลง
พันธะของตัวแปรต้น
ในประเด็นนี้เป็นสิ่ง

การเมืองจะกลายเป็น
(classic) กล่าวคือ
แนวคิดที่เก่าและ
เป็นที่จะต้องได้รับ
สังคม ไม่ว่าจะเป็

การศึกษาปริญญาเอก
มาร์ค เฮอร์มันน์), รม

การตอบโจทย์เพื่อที่จะอธิบายการเปลี่ยนแปลงประชาธิปไตยและคุณภาพของมัน (quality of democracy) หรือแม้แต่การพัฒนาองค์ความรู้ที่จะอธิบายคำถามที่น่าสนใจที่หลากหลายในทางสังคมและมานุษยวิทยา อาทิ สังคมสามารถที่จะผลิตกระบวนการทางสังคมที่จะเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาการประชาธิปไตยได้หรือไม่อย่างไร หรืออาจจะตั้งคำถามว่า วัฒนธรรมทางการเมืองมีธรรมชาติที่จะการเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ แม้ว่าสังคมจะมีการพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงไป

อย่างไรก็ดี บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองกับนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเพื่อให้เกิดการตั้งคำถามถึงความเชื่อมโยงของกระบวนการทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมทางการเมือง รวมทั้งการนำเสนอความจำเป็นในการทำการศึกษาระยะเชิงสังเกตและข้อพิจารณาของการทำวิจัยในประเด็นดังกล่าว

บทบทวนใหม่ของแนวคิดวัฒนธรรมทางการเมือง (Rethinking Political Culture)

สิ่งที่ต้องเน้นและเป็นข้อสังเกตที่สำคัญคือ การที่นักวิชาการไทยและผู้ที่สนใจแนวความคิดวัฒนธรรมทางการเมืองมีความสับสนจากภาษาของคำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” ที่แปลเป็นภาษาไทยกับแนวความคิดที่เป็นคอนเซปต์ (concept) ที่แท้จริงของแนวความคิดวิชาการคำนี้ ทั้งนี้เพราะผู้สนใจหลายท่านไปทำความเข้าใจแนวคิดที่คิดจากความเข้าใจแยกส่วนตามภาษาของคำว่า “วัฒนธรรม” กับ “การเมือง” ดังนั้น ความเข้าใจของนักวิชาการไทยบางท่านมองวัฒนธรรมการเมืองในส่วนของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง อาทิเช่น วัฒนธรรมการเลือกตั้ง วิธีการเลือกตั้ง ความเชื่อในการเลือกตั้ง หรืออีกตัวอย่างหนึ่งเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม วัฒนธรรมการมีส่วนร่วม กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วม เป็นต้น (ดู พลศักดิ์ 2524:21)

จริงอยู่ว่าแนวความคิดวัฒนธรรมทางการเมืองได้พัฒนาหยาบย้อมมาจากแนวความคิดทางสังคมนิยมที่นำมาใช้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง แต่แนวความคิดวัฒนธรรมการเมืองที่แกรเบรียล เอ แอลมอนด์ (Grabreil A. Almond) เป็นคนริเริ่มในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นแนวความคิดที่ชัดเจนที่สุด ที่เอาแนวความคิดนี้มาเป็นแก่นกลางหรือใช้เป็นแนวคิดที่ชัดเจนในการวิเคราะห์ ในขณะที่นักรัฐศาสตร์ในหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 อีกจำนวนไม่น้อยก็ได้ใช้แนวความคิดทางวัฒนธรรมมาในการวิเคราะห์การเมืองอยู่แล้ว (พรศักดิ์ 2524:4-6)

การนำเอาแนวความคิดเรื่องวัฒนธรรมมาช่วยอธิบายทางการเมืองแม้ว่าจะเป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์ แต่การเข้าใจความแตกต่างของความหมายวัฒนธรรมที่นักสังคมวิทยา

เข้าใจกับวัฒนธรรมการเมืองที่นักรัฐศาสตร์ประยุกต์ในการใช้เป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อให้เข้าใจบริบทและขอบข่ายของการศึกษาที่แตกต่างกัน

เอ็ดวาร์ด บี ไทเลอร์ (Edward B. Tyler) ให้ความหมายของคำว่า "วัฒนธรรม" ว่าเป็นสิ่งที่ซับซ้อน ประกอบด้วย

ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลธรรม กฎหมาย จารีตประเพณี นิสัย และ สมรรถนะอื่นๆ ของคนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม (Tyler 1877) ส่วนไคลด์ คลัคฮอน (Clyde Kluckhohn) นักมานุษยวิทยาที่ให้ความหมายของวัฒนธรรมถึง 27 หน้าในหนังสือชื่อ "Mirror for Man" (1949) ซึ่งพอสรุปได้ 10 ประเด็นดังนี้ 1. วิถีชีวิตของประชาชน 2.มรดกทางสังคม 3.แนวความคิด ความรู้สึก และความเชื่อ 4.ลักษณะนามธรรมของพฤติกรรม 5.แนวทางที่กลุ่มบุคคลประพฤติจริง 6.การเรียนรู้ร่วมกัน 7.แนวทางมาตรฐานที่ใช้แก้ปัญหาาร่วมกัน 8. พฤติกรรมการเรียนรู้ 9.แบบแผนการปรับตัวต่อบุคคล และสิ่งแวดล้อม และ 10.ทายะสมบัติทางประวัติศาสตร์ (Kluckhohn อ้างในพรศักดิ์ 2524: 1-2)

นักวิชาการไทยอย่าง พัทยา สายหู (2514) ให้ความหมายของวัฒนธรรมการเมืองว่า "เป็นแบบอย่างของการดำรงชีวิตของชนหมู่ให้หมู่หนึ่ง และก่อนที่จะเป็นแบบอย่างขึ้นมาได้จะต้องมีการปฏิบัติคล้ายตามกันในหมู่คนจำนวนมากจนปฏิบัติตามกันไปทั้งกลุ่ม และมีการปฏิบัติสืบทอดกันไปเป็นเวลานานจนปรากฏเป็นแบบอย่างให้เห็นได้ชัดเจนแน่นอน หากหมู่ชนที่เป็นเจ้าของร่วมกันปฏิบัติตามแบบอย่างความประพฤติ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติ ที่รวมกันเป็นแบบแผนของชีวิตของหมู่คนะนั้นติดต่อกันเป็นเวลายาวนาน แบบแผนของความประพฤตินั้นจะกลายเป็นวัฒนธรรม" (อ้างใน พลศักดิ์ 2524:21)

อย่างไรก็ดี แม้ว่านักรัฐศาสตร์จะนำปัจจัยทางวัฒนธรรมเข้ามาเป็นตัวแปรในการศึกษา แต่นักรัฐศาสตร์ที่นิยม political culture กลับมีการใช้เป็นความหมายที่แคบลงที่เกี่ยวข้องเฉพาะเรื่องของความเห็น อุดมการณ์ ค่านิยม ทัศนคติ ความเชื่อ ทางการเมือง (Almond 1956; พรศักดิ์ 2524) โดยแอลมอนต์ได้เปิดใจว่า แนวความคิดทางวัฒนธรรมที่เขาใช้เป็นคนแรกในทางรัฐศาสตร์ที่ชัดเจนนี้เกิดจากอิทธิพล 3 กระแส คือ 1. ความคิดของ

แม็กซ์ เวเบอร์ (Max Weber) แบบโครงสร้างนิยมตามหลักพฤติกรรม (2524)

สำหรับค
หลากหลาย แอลม
เป็นลักษณะเฉพ
1965:513) เห็นว่า
บ่งบอกถึงสถานะ
218) กล่าวถึงด้วย
การวิจัยแนวคิด
ความเชื่อ สภา
กระบวนการทาง

จากนิยา
จิตวิทยาของพฤ
ลักษณะเช่นนี้เป็
ประจำภูมิภาค (ค
ลึกถึงมิติทางจิต

1. ความ
- และ ความเชื่อมั่น
2. ความ
- ส่วนต่างๆ ของ
3. ความ
- และการให้ความ
- ตรงจุด
- ทิศทางของจิตวิ
- ในทาง
- คสาสสิกของเอ
- การเมืองแบบค
- (subject politic
- culture)

งกับวัฒนธรรม
องที่นักรัฐศาสตร์
ดีในการใช้เป็นที่
เพื่อที่จะให้เข้าใจ

และขอบข่ายของ
ษาที่แตกต่างกัน

เอ็ดเวิร์ด บี ไท-
Edward B. Tyler)

มหมายของคำว่า
ธรรม" ว่าเป็นสิ่งที่

น ประกอบด้วย
สมรรถนะอื่นๆ ของ

(Clyde Kluckhohn)

อ "Mirror for Man"
ลกทางสังคม 3.แนว

ม 5.แนวทางที่กลุ่ม
กับปฏิญาร่วมกัน 8.

และ 10.ทฤษฎีสมบัติ

วัฒนธรรมการเมือง
เป็นแบบอย่างขึ้นมา

กันไปทั้งกลุ่ม และมี
ชัดเจนแน่นอน หาก

ล ความเชื่อ ค่านิยม
นเวลาช้านาน แบบ

4:21)

่ามาเป็นตัวแปรใน
ความหมายที่แคบลง

มเชื่อทางการเมือง
คิดทางวัฒนธรรมที่

คือ 1. ความคิดของ

แม็กซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ที่เกี่ยวกับจารีตประเพณี (tradition) 2.แนวทางการวิเคราะห์
แบบโครงสร้างนิยมของทาลคอตท์ พาร์สันส์ (Talcott Parsons) และ 3.กระแสมหาวิจัย
ตามหลักพฤติกรรมนิยมที่เน้นการวิจัยแบบสุ่มตัวอย่าง (Almond&Verba 1989; พรตักดิ์
2524)

สำหรับความหมายของวัฒนธรรมการเมืองที่นักรัฐศาสตร์ให้ความหมายยังมี
หลากหลาย แอลมอนต์ (Almond 1956: 34-42) ให้ความหมายว่าวัฒนธรรมทางการเมือง
เป็นลักษณะเฉพาะที่เป็นตัวกำหนดและกำกับระบบการเมือง ส่วนเวอร์บา (Verba
1965:513) เห็นว่าวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นเรื่องของความเชื่อ สัญลักษณ์ และค่านิยมซึ่ง
บ่งบอกถึงสถานะของการเมืองที่กำลังเป็นอยู่ ต่อมาลูเซียน พาย (Lucian Pye 1968:
218) กล่าวถึงวัฒนธรรมทางการเมืองได้กระชับขึ้นและเป็นความหมายที่ได้รับค่านิยมใน
การวิจัยแนวคิดดังกล่าวในสังคมว่า "วัฒนธรรมทางการเมืองคือ แบบแผนของทัศนคติ
ความเชื่อ สภาวะทางอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งเป็นสิ่งที่สั่งการและมีความหมายต่อ
กระบวนการทางการเมือง เป็นกรอบของพฤติกรรมของระบบการเมืองนั้นๆ"

จากนิยามดังกล่าว เป็นที่น่าสังเกตว่าวัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับเรื่องทาง
จิตวิทยาของพฤติกรรม เรื่องของการเมืองนั้นแตกต่างหรือแยกมาจากวัฒนธรรมของสังคม
ลักษณะเช่นนี้เป็นแนวคิดที่แตกต่างไปจากการศึกษาลักษณะประจำชาติ หรือ ลักษณะ
ประจำภูมิภาค (พรตักดิ์ 2524:7) ในการคิดถึงแบบแผนของทัศนคติ นักรัฐศาสตร์ยังได้ลง
ลึกถึงมิติทางจิตวิทยาที่อธิบายความโน้มเอียงทางการเมือง ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน กล่าวคือ

1. ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการรับรู้ (cognitive orientation) เป็นความรู้ความเข้าใจ
และความเชื่อมั่นที่มีต่อระบบการเมืองและส่วนต่างๆ ของระบบการเมือง

2. ความโน้มเอียงเกี่ยวกับความรู้สึก (affective orientation) เป็นความรู้สึกที่มีต่อ
ส่วนต่างๆ ของระบบการเมืองและองค์กรทางการเมือง

3. ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการประเมินค่า (evaluation orientation) เป็นการตัดสินใจ
และการให้ความเห็นต่างๆ ต่อกิจกรรมการเมืองและปรากฏการณ์ทางการเมือง

ตรงจุดนี้เป็นการต่อยอดของการใช้แนวความคิดของวัฒนธรรมทางการเมืองไปใน
ทิศทางของจิตวิทยามากกว่าการเป็นไปตามความหมายของวัฒนธรรมทั่วไป

ในทางรัฐศาสตร์มีการจำแนกวัฒนธรรมการเมืองออกเป็น 3 ประเภท โดยงาน
คสาสสิกของแอลมอนต์ และเวอร์บา (Almond&Verba) ซึ่งตีพิมพ์ในปี 1965 คือ 1.วัฒนธรรม
การเมืองแบบคับแคบ (parochial political culture) 2.วัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้า
(subject political culture) 3.วัฒนธรรมการเมืองแบบการมีส่วนร่วม (participation political
culture)

อย่างไรก็ดี ระบบการเมืองทุกระบบมีส่วนผสมของ 3 วัฒนธรรมพื้นฐานของความกล้าหาญและทันสมัยรวมอยู่ด้วยกันเสมอ ไม่มีระบบการเมืองที่ทันสมัยสมบูรณ์หรือกล้าหาญที่สุด ดังนั้น แอลมอน และเวอร์บาจึงได้แบ่งการผสมของวัฒนธรรมการเมืองออกเป็นอีก 3 แบบได้แก่ (Almond & Verba 1965; ชัยอนันต์ 2524)

1. วัฒนธรรมการเมืองแบบคับแคบผสมไพร่ฟ้า (parochial-subject political culture) หมายถึงสภาพทางการเมืองของระบบไม่ได้ยอมรับผู้นำชุมชน ผู้นำเผ่า ในกรณีไทยอาจหมายถึงไม่การยอมรับผู้มีอำนาจท้องถิ่นเช่น นักการเมืองท้องถิ่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ยอมรับอำนาจของรัฐบาลกลาง ผู้นำการเมืองระดับรัฐ อย่างไรก็ตาม ผู้คนก็ยังไม่สนใจเรียกร้องสิทธิทางการเมือง หรืออาจได้รับสิทธิทางการเมืองแต่ก็จะไม่สนใจที่จะใช้สิทธิทางการเมือง ระบบคิดและทัศนคติ ยังไม่ได้คิดว่าตนมีบทบาทหรืออิทธิพลทางการเมืองต่อระบบการเมือง

2. วัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมการมีส่วนร่วม (subject-participant political culture) หมายถึงระบบการเมืองที่มีพลเมืองบางส่วนเริ่มสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ทราบและตระหนักถึงบทบาทของตนที่จะเปลี่ยนแปลงและมีอิทธิพลทางการเมือง โดยแสดงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่นการไปเลือกตั้ง การไปชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง แต่ประชาชนอีกกลุ่มยังเมินเฉยต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ถือว่าการเมืองไม่เกี่ยวกับพวกเขา หรือไม่ตระหนักในอิทธิพลทางการเมืองของตน ระบบการเมืองที่มีส่วนผสมของคนที่ไม่สนใจการเมือง และคนที่ไม่ตระหนักในความสำคัญของการเมืองที่จะมีผลกระทบอย่างสำคัญ ทำให้ระบบการเมืองไม่มั่นคง ประชาธิปไตยไม่มีเสถียรภาพ และเป็นระบบการเมืองที่เอื้อให้ทหาร กลุ่มการเมืองบางกลุ่ม พรรคการเมือง แทรกแซงทางการเมืองหรือชักจูงทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งเอื้อต่อการเกิดปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นอย่างระบบการเมืองในประเทศไทยด้วย เพราะประชาชนไม่ตระหนักในคุณค่าของสิทธิทางการเมืองของตน

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมการมีส่วนร่วม (parochial participant political culture) หมายถึงสภาพระบบการเมืองที่สังคมประกอบไปด้วยคนหลายเชื้อชาติ กลุ่มคนในแต่ละภาคหรือพื้นที่ แต่ละเชื้อชาติและคนแต่ละพื้นที่จะมีความจงรักภักดีอย่างแน่นแฟ้นต่อกลุ่มของตนเป็นลำดับแรก และทัศนคติการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเน้นการแสวงหาประโยชน์เฉพาะกลุ่มเชื้อชาติและพื้นที่ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ในระบบการเมือง หลายกลุ่มมีความสำคัญทางการเมืองสูง ที่มีความขัดแย้งทางการเมืองต่อกันและไม่ยอมประนีประนอมทางการเมือง ลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นในประเทศอัฟริกาที่มีหลายเผ่า

ที่มีความสำคัญใน
มาเลเซีย และสิงคโปร์

ได้มีวัฒนธรรม

อย่างที่เรารู้

ว่าการมีอยู่

ลักษณะก

วัฒนธรรม

เป็นสภาก

2524:104

ลักษณะอ

ส่วนหนึ่งในระบบ

เช่นการวินิจฉัยใ

แต่ใช้หลักการขอ

ส่วนตัวทางการเมือง

อาทิ การไปเลือก

ข่าวสาร ทำการ

ความรู้และเหตุผล

คือการ

(subject

สมาชิก

อนันต์

ประเดี

culture กับคว

ของประชาธิปไตย

ความเปลี่ยนแปลง

มพื้นฐานของความ
เมบูรณ์หรือล้าหลัง
เมืองออกเป็นอีก 3

-subject political
น ผู้นำเผ่า ในกรณี
องท้องถิ่น กำหนด
อำนาจของรัฐบาล
ทางการเมือง หรือ
บบคิดและทัศนคติ

ject- participant
จะเข้ามามีส่วนร่วม
และมีอิทธิพลทาง
กตัง การไปชุมนุม
กลุ่มยังเห็นเจตต่อ
ระหนักในอิทธิพล
เมือง และคนที่ไม่
าให้ระบบการเมือง
อื้อให้ทหาร กลุ่ม
การเมืองในรูปแบบ
ที่เกิดขึ้นอย่างระบบ
สิทธิทางการเมือง

ochial participant
ยคนหลายเชื้อชาติ
ามจงรักภักดีอย่าง
การเมืองจะเน้นการ
ป็นไปได้ ในระบบ
การเมืองต่อกันและ
พริกาที่มีหลายเผ่า

ที่มีความสำนึกในผลประโยชน์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน หรือประเทศเพื่อนบ้านอย่าง
มาเลเซีย และสิงคโปร์

เป็นที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งว่า Almond & Verba ไม่ได้ระบุว่า การที่สังคม
ใดมีวัฒนธรรมการเมืองที่มีส่วนร่วมจะเป็นสังคมที่เป็นประชาธิปไตยโดยอัตโนมัติ
อย่างที่เรอาจจินตนาการตามตรรกะทางการเมือง เพราะ Almond & Verba เห็น
ว่าการมีส่วนร่วมที่ให้ผลประโยชน์ที่คับแคบเกิดประโยชน์แต่บางกลุ่มก็ไม่ใช่
ลักษณะการเป็นประชาธิปไตย ทั้ง Almond & Verba เลยให้ความเห็นว่า
วัฒนธรรมการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยนั้นเป็นลักษณะที่เรียกว่า civic culture ที่
เป็นสภาพทางการเมืองที่เกิดขึ้นในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา (ชัยอนันต์
2524:104)

ลักษณะอย่างหนึ่งของการมี civic culture (วัฒนธรรมมวลชน) คืคือการที่สมาชิก
ส่วนหนึ่งในระบบการเมืองมีความรู้ทางการเมืองระดับสูงที่จะวินิจฉัยการเมืองอย่างมีเหตุผล
เช่นการวินิจฉัยในการไปเลือกตั้ง การไปชุมนุมประท้วงที่ไม่กระทำไปอย่างปราศจากอคติ
แต่ใช้หลักการของเหตุผล ไม่ใช่อารมณ์ ความชอบ ความเกลียด ความผูกพัน เป็นการ
ส่วนตัวทางการเมืองในการตัดสินใจเข้าไปสู่กระบวนการทางการเมืองและการมีส่วนร่วม
อาทิ การไปเลือกตั้ง คนหนึ่งที่สนใจการเมืองก่อนที่จะตัดสินใจเลือกตั้งต้องตรวจสอบข้อมูล
ข่าวสาร ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลงานของพรรคของผู้สมัครอย่างรอบคอบด้วย
ความรู้และเหตุผล

ลักษณะประการถัดมาของสมาชิกที่อยู่ในระบบการเมืองที่มี civic culture
คือการที่สมาชิกในสังคมด้านหนึ่งมีความสามารถในการเป็นผู้ได้การปกครอง
(subject competence) ที่ดี ลักษณะอีกอย่างหนึ่งคือความสามารถของการเป็น
สมาชิกในสังคมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองที่ดี (citizen competence) (ชัย
อนันต์ 2524: 105-6)

ประเด็นถัดมา ความชัดเจนของนักรัฐศาสตร์ที่กำหนดความสัมพันธ์ของ civic
culture กับความเป็นประชาธิปไตย คือตัว civic culture เป็นตัวแปรที่จะกำหนดการเกิดขึ้น
ของประชาธิปไตยในฐานะตัวแปรตาม แต่ก็มี การตั้งข้อสงสัยในภายหลังว่าการที่สังคมมี
ความเปลี่ยนแปลงระดับประชาธิปไตยหรือคุณภาพประชาธิปไตย(quality of democracy)

จะมีผลทำให้มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเมืองของสังคมนั้นๆ เป็น civic culture ด้วยหรือไม่ นี่เป็นสิ่งที่จะต้องทำการศึกษาค้นคว้าในการวิจัยต่อไป รวมถึงคำถามที่ว่า การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเมืองจะมีกระบวนการอย่างไรในสังคมและรูปแบบได้อย่างไรที่ได้ตั้งข้อสังเกตมาแต่แรก

การศึกษาวัฒนธรรมการเมืองไทย

กมล สมวิเชียร สุจิต บุญบงการ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว เป็นนักรัฐศาสตร์ไทยกลุ่มแรกที่ทำให้ความสนใจศึกษาวัฒนธรรมการเมืองไทย และเป็นที่น่าสังเกตในวงวิชาการไทยว่า ผลการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเมืองไทยยังมีข้อจำกัดอยู่มาก และไม่เพียงพอที่จะใช้เป็นตัวตอบใจห้การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาการทางการเมืองของไทยในปัจจุบัน

วัฒนธรรมการเมืองเริ่มต้นจากการอบรมกล่อมเกลாதองสังคม ซึ่งเป็นทั้งระดับครอบครัว นอกครอบครัว และการเรียนรู้ในระบบการเมืองที่เป็นจริงภายในสังคม สังคมไทยเป็นสังคมที่เน้นความเป็นอิสระ คนในสังคมมีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง การดำรงชีวิตของผู้คนเป็นไปอย่างสบายไม่ถูกกวดขัน ซึ่งเป็นการอบรมที่เกิดขึ้นในระดับครอบครัว ส่วนในระดับนอกครอบครัว อิทธิพลของระบบราชการและอำนาจของรัฐ ค่านิยมอำนาจนิยมมีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมวัฒนธรรมการเมืองที่ยอมรับอำนาจ (กมล สมวิเชียร 2514: 53-4) อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตเพิ่มเติมว่ากลุ่มคนในสังคมบางส่วนในสังคมไทยก็เรียนรู้การต่อต้านอำนาจและการมีพฤติกรรมการเมืองรูปแบบอารียะขัดขืนมากขึ้น อันเป็นผลจากการเข้าใจสภาพการเรียนรู้ทางการเมืองและการเปิดการให้เสรีภาพภายในระบบการเมือง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคมและสถาบันทางสังคม และการเมืองที่ปัจเจกชนนั้นได้สัมผัส นอกจากนี้ นิสัยพื้นฐานของคนไทยบางอย่างคือ การแสดงออกความต้องการที่ไม่ตรงไปตรงมา หลีกเลียงการแสดงออกที่เปิดเผย หลีกเลียงความขัดแย้ง ซึ่งเป็นนิสัยพื้นฐานของสังคมที่ทำให้กระบวนการการและพฤติกรรมการเมืองมีส่วนร่วมได้มีการบิดเบือนในสังคมไทย เป็นส่วนหนึ่งที่สังคมไทยพัฒนาการเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วมที่จอมปลอม (เครตตัน 2545) และเป็นสาเหตุการไร้เสถียรภาพทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและการเข้าจุดคุณภาพของประชาธิปไตย (quality of democracy) ที่แท้จริง

อย่างที่กล่าวแต่แรกว่าการวิจัยและองค์ความรู้เรื่องวัฒนธรรมการเมืองไทยยังจำกัด และในช่วงเวลาที่ผ่านมากการท้วิจัยและการตอบใจห้ทางวัฒนธรรมทางการเมืองมักเน้นเพียงประเด็นของการวัดวัฒนธรรมทางการเมืองไทยว่าเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ โดย

การเป็นประชาธิปไตย
การเมืองที่ไม่เป็น
นักวิจัยค

เปรียบเทียบวัฒน
นิติศาสตร์และรัฐศ
และกลุ่มที่ 3 คือ
สุดท้ายของจุฬาล
นิสิตนักศึกษาที่มีค
ความสนใจเข้าร่วม
การเมืองของนัก
1968:122-50; สุจิ

สาย ภา
เลือกครูจังหวัดกร
ในเรื่องการมีส่วน
สนใจส่วนตัว บท
ทางการเมืองถูก
การศึกษาของส
เสรีภาพการพูด
หรือไม่ ระดับคว
วัฒนธรรมเม
ในปี 25
บางประการในส
ทั้งประเทศ และ
คือ ประชาชนที่
จังหวัดจากจังหวัด
ภาคนั้นๆ ส่วน
จังหวัด

ผลการ
ครอบครัวมีการ
ผู้น้อยจำนวนต่อ
ภาคการเกษตร

civic culture ด้วย
ถึงคำถามที่ว่า การ
รูปแบบใดอย่างที่ได้

รัฐศาสตร์ไทยกลุ่ม
นวงวิชาการไทยว่า
ไม่เพียงพอที่จะใช้
ในปัจจุบัน

เม ซึ่งเป็นทั้งระดับ
เจริญภายในสังคม
ของบุคคลสูง การ
ที่เกิดขึ้นในระดับ
นาจของรัฐ ค่านิยม
าจ (กมล สมวิเชียร
ส่วนในสังคมไทยก็
ขึ้นมากขึ้น อันเป็น
รักษาภายในระบบ
ภาพแวดล้อมทาง
จากนี้ นิสัยพื้นฐาน
งมา หลีกเลี่ยงการ
ของสังคมที่ทำให้
ไทย เป็นส่วนหนึ่งที่
จอมปลอม (เครตัน
ไ้โดยและการเข้าจุด

มการเมืองไทยยัง
มทางการเมืองมัก
ธิปไตยหรือไม่ โดย

การเป็นประชาธิปไตยในที่นี้มีนัยยะเพียงการหมายถึงการห่างไกลจากการมีวัฒนธรรม
การเมืองที่ไม่เป็นเผด็จการ

นักวิจัยคนแรก ๆ ในเรื่องนี้คือ สุจิต บุญบงการ ทำการศึกษาในปี 2510 โดย
เปรียบเทียบวัฒนธรรมการเมืองของนักศึกษา 3 กลุ่ม กลุ่มแรกคือนักศึกษาที่เรียน
นิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ กลุ่มที่ 2 คือนักศึกษาที่เรียนด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
และกลุ่มที่ 3 คือนักศึกษาที่เรียนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเลือกนิสิตนักศึกษาปี
สุดท้ายของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า
นิสิตนักศึกษามีความสนใจมากพอควร โดยเฉพาะผู้ที่เรียนทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์มี
ความสนใจเข้าร่วมทางการเมืองสูงมากกว่านักศึกษาอีก 2 กลุ่มหลัง และวัฒนธรรม
การเมืองของนักศึกษามีการขัดกันของความเป็นประชาธิปไตยและเผด็จการ (Suchit
1968:122-50; สุจิต 2514)

สาย ภาณุรัตน์ (2512) ทำวิจัยทัศนคติของครูไทยที่มีต่อกิจกรรมการเมือง โดย
เลือกครูจังหวัดกรุงเทพฯ ผลการศึกษาสรุปว่าครูที่มีการศึกษาที่ต่างกันมีความเห็นที่ต่างกัน
ในเรื่องการมีส่วนร่วม การเข้ามามีส่วนร่วมเป็นผลจากการชักจูงจากระบบราชการและความ
สนใจส่วนตัว บทบาทของครูนั้นมีส่วนต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียน และการพูด
ทางการเมืองถูกมองว่าเป็นเรื่องผิดที่จะพูดเรื่องทางการเมืองให้กับนักเรียนรับรู้ ผล
การศึกษาของสายน่าสนใจ หากได้ทำการวิจัยในบริบทเดียวกัน คำถามที่น่าสนใจคือ
เสรีภาพการพูดคุยทางการเมืองของไทยในสถาบันทางการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงไป
หรือไม่ ระดับความรู้ของผู้สอนการเมืองปัจจุบันมีเพียงพอ แตกต่างจากอดีตที่จะเสริมสร้าง
วัฒนธรรมการเมืองแบบ civic culture หรือไม่คือ ประเด็นที่น่าจะมีการตรวจสอบต่อไป

ในปี 2515 อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำการศึกษาลักษณะ
บางประการในสังคมไทยที่เป็นอุปสรรคต่อระบอบประชาธิปไตย โดยมีประชากรคือคนไทย
ทั่วประเทศ และมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ค่อนข้างรัดกุมที่ดี คือมีการเลือกประชากร 3 กลุ่ม
คือ ประชาชนทั่วไป พระ และครู ใน 4 ภาคของประเทศไทย ในภาคหนึ่ง ๆ ได้เลือก 2
จังหวัดจากจังหวัดที่มีจำนวนราษฎรไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากที่สุด และน้อยที่สุดของ
ภาคนั้น ๆ ส่วนอำเภอ ได้เลือกเอาอำเภอเมืองและอำเภออื่นๆ อีกอำเภอหนึ่งในแต่ละ
จังหวัด

ผลการศึกษาวิจัยได้สรุปออกมา 3 ประเด็นใหญ่ กล่าวคือ ประการแรก สถาบัน
ครอบครัวมีการขัดเกลาที่ไม่เอื้อต่อการปกครองประชาธิปไตย เน้นการขัดเกลาให้เด็กและ
ผู้น้อยจำนนต่อผู้ใหญ่ คนไทยโดยทั่วไปมีการศึกษาน้อย สภาพทางเศรษฐกิจไม่ดี อยู่ใน
ภาคการเกษตร ประการที่ 2 สถาบันการศึกษาของไทยมีการขัดเกลาที่ทำให้วัฒนธรรมการ

เมืองไทยไม่ส่งเสริมการมีประชาธิปไตย ประชาชนได้รับการศึกษา ระบบการศึกษามีปัญหาทั้งหมด หลักสูตร ครู วิธีการอบรมสั่งสอน ตลอดจนปรัชญาการศึกษา และประการที่ 3 พระพุทธศาสนาไม่ได้เป็นอุปสรรคขัดขวางการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยเลย (คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2515)

ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว และคณะ (2548) ได้ทำวิจัยโดยสำรวจงานวิจัยที่น่าจะเกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองพบว่า มีงานเขียนในรูปแบบต่างๆ ทั้งงานวิจัย หนังสือ และสิ่งพิมพ์ต่างๆ เป็นจำนวน 390 รายการ เป็นภาษาไทย 324 และเป็นภาษาต่างประเทศ 66 รายการ โดยผู้วิจัย พิจารณางานดังกล่าวเป็นงานทางวัฒนธรรมการเมือง จากคำสำคัญของงานนั้นๆ ที่สะท้อนความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการเมือง การค้นคว้าที่ให้ความสำคัญกับประเด็นตัวอย่างได้แก่ คำว่า “ประชาธิปไตย” “ธรรมาภิบาล” “การกระจายอำนาจ” “ทุนทางสังคม” “ความขัดแย้ง” “การเมือง” “ศาสนา” “ชาติพันธุ์” “การมีส่วนร่วม” “สันติวิธี” “ปฏิรูปราชการ” “ประชานิยม” “ผู้ว่าซีอีโอ” “สิทธิสตรี” “โลกาภิวัตน์” เป็นต้น ผลวิจัยเสนอว่ามีการศึกษาเป็นจำนวนมากเกี่ยวกับประเด็นเรื่องวัฒนธรรมทางการเมือง แต่ผลของงานเขียนเหล่านั้นยังเป็นการยากที่จะสร้างเป็นองค์ความรู้ที่เป็นระบบในการอธิบายสถานภาพโดยรวมของวัฒนธรรมการเมืองไทยว่า เป็นลักษณะใดตามกรอบแนวความคิดของแอลมอนด์ และเวอร์บา อีกทั้งคำตอบที่เป็นระบบของการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของวัฒนธรรมทางการเมืองยังเป็นประเด็นที่เป็นปัญหาอยู่ ที่ยังต้องรอทางการพิสูจน์ให้เป็นระบบต่อไป

วัฒนธรรมการเมืองของคนไทยภาคเหนือ: ข้อสังเกตและข้อพิจารณาในการทำวิจัย

มีความพยายามอยู่บ้างในวงวิชาการไทยที่จะศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองในหน่วยที่เล็กกว่าระดับรัฐ โดยสนใจความแตกต่างของวัฒนธรรมทางการเมืองในแต่ละพื้นที่อย่างงานของ จรูญ หยุดทอง ที่ทำการวิจัยในประเด็นวัฒนธรรมทางการเมืองของท้องถิ่นภาคใต้ และงานวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมทางการเมืองของชาวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่ออธิบายความจำเพาะอันเกิดจากปัจจัยของพื้นที่ที่จะเป็นตัวหล่อหลอมวัฒนธรรมทางการเมือง หรือแม้แต่ความพยายามที่สะท้อนของนิธิ เอียวศรีวงศ์ ที่พยายามอธิบายวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างของชนชั้นที่แตกต่างของผู้คนในสังคม รวมถึงทฤษฎีสองนคราประชาธิปไตยของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ ที่สะท้อนความแตกต่างทางวัฒนธรรมทางการเมืองของ คนเมือง กับ คนชนบท ในสังคมไทยที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกัน ดังนั้น งานวิจัยที่เป็นระบบที่จะสะท้อนมิติที่หลากหลายที่จะเป็นไปตามแนวความคิดของตัว

แปรวัฒนธรรมทาง
ความรู้ในการอธิบาย
ตรงส่วน

วัฒนธรรมการเมือง

หรือไม่ที่จะทำการ

ฐานะหน่วยการวิ

มากยิ่งขึ้นหรือไม่

วัฒนธรรมการเมือง

ทำวิจัยในกลุ่มประ

มหาชนโดยวิธีกา

ข้อมูลในภาพกว้าง

มานุษยวิทยานิยม

ประเด็นที่

อย่างครอบคลุม ที่

แสดงออกทางการ

ประเด็นท้องถิ่นที่

ปัญหาของการทำ

จะเป็นการวัดทัศน

ความหลากหลาย

ปัญหาที่สำคัญขอ

แปรที่เกี่ยวข้อง

ทางวัฒนธรรมภา

ในทางกลับกันคน

เพื่อให้เห็นอิทธิ

เมืองมหานคร เป็

ประเด็นที่

ช่วงเวลาหนึ่ง หรือ

ระดับสภาพประ

ลักษณะใด นอก

ความสัมพันธ์ระ

ประชาชน ที่ยาก

การศึกษาที่มีปัญหาทั้ง
ๆ และประการที่ 3
าริปโดยของไทยเลย

โดยสำรวจงานวิจัยที่
นในรูปแบบต่างๆ ทั้ง
ษาไทย 324 และเป็น
ป็นงานทางวัฒนธรรม
นธรรมการเมือง การ
ไ้โดย "ธรรมมาภิบาล"
า" "ชาติพันธุ์" "การมี
ริสตรี" "โลกาภิวัตน์"
นเรื่องวัฒนธรรมทาง
งค์ความรู้ที่เป็นระบบ
ลักษณะใดตามกรอบ
งการเปลี่ยนแปลงและ
ู่ ที่ยังต้องรอทางการ

รณาในการทำวิจัย

รรมทางการเมืองใน
การเมืองในแต่ละพื้นที่
การเมืองของท้องถิ่น
ะเลสาบสงขลา เพื่อ
หลอมวัฒนธรรมทาง
ค์ ที่พยายามอธิบาย
คม รวมถึงทฤษฎีสอง
างทางวัฒนธรรมทาง
การเมืองที่แตกต่างกัน
มแนวความคิดของตัว

แปรวัฒนธรรมทางการเมืองยังเป็นสิ่งที่น่าสนใจ และเป็นประเด็นที่จะต้องพัฒนาเป็นองค์
ความรู้ในการอธิบายการเมืองเป็นอย่างดี

ตรงส่วนนี้ ผู้เขียนขอเสนอข้อสังเกตและข้อพิจารณาในการทำวิจัยเรื่อง
วัฒนธรรมการเมืองคนไทยภาคเหนือ เป็นประเด็นๆ ต่อไปนี้ ประเด็นแรก มีความน่าสนใจ
หรือไม่ที่จะทำการศึกษาค้นคว้าความแตกต่างของวัฒนธรรมการเมืองของคนไทยในแต่ละภาค ใน
ฐานะหน่วยการวิเคราะห์ที่จะทำความเข้าใจวัฒนธรรมการเมืองของไทยในภาพรวมให้เข้าใจ
มากยิ่งขึ้นหรือไม่ ประเด็นนี้มีข้อพิจารณาอยู่ว่า นักรัฐศาสตร์ที่ผ่านมาสนใจคำตอบของ
วัฒนธรรมการเมืองในระดับรัฐเพื่อที่จะอธิบายภาพรวมของระบบการเมือง ความพยายาม
ทำวิจัยในกลุ่มประชากรก็เพื่ออธิบายภาพรวมในระดับใหญ่ นักรัฐศาสตร์เห็นว่าการวัดมิติ
มหาชนโดยวิธีการสุ่มตัวอย่าง (survey sampling) ซึ่งนักรัฐศาสตร์ในช่วงนั้นเชื่อว่าจะได้
ข้อมูลในภาพกว้างมากกว่าการทำวิจัยในแนวทางสังเกต (participative observe) ดังที่นัก
มานุษยวิทยานิยมกระทำ (พรศักดิ์ 2524: 12)

ประเด็นที่ 2 การเลือกกลุ่มตัวอย่างอย่างไรที่จะทำให้การเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นไป
อย่างครอบคลุม ทั้งแง่พื้นที่ ปัจจัยที่หลากหลาย พื้นฐานทางเศรษฐกิจ การจำเพาะของการ
แสดงออกทางการเมือง (กลุ่มสีทางการเมือง) การมีส่วนร่วมทางการเมือง วัฒนธรรมและ
ประเด็นท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการขัดเกลาวัฒนธรรมทางการเมือง ประเด็นนี้คือ
ปัญหาของการทำวิจัยทางวัฒนธรรมการเมือง คือเรื่องของการเป็นตัวแทนระดับมหภาคที่
จะเป็นการวัดทัศนคติ ความคิด ความรู้ ความเข้าใจทางการเมือง ซึ่งการเป็นตัวแทนนั้น
มีความหลากหลายทั้งในแง่พื้นที่ กลุ่มชนชั้น วัฒนธรรมพื้นฐาน การเลือกกลุ่มตัวอย่างจึงเป็น
ปัญหาที่สำคัญของการศึกษาวัฒนธรรมการเมืองที่จะทำให้เกิดการครอบคลุมทุกมิติและตัว
แปรที่เกี่ยวข้อง อาทิ ปัญหาที่สำคัญของการเลือกตัวอย่างในพื้นที่ที่อาจเป็นคนที่มีความ
ทางวัฒนธรรมภาคอื่นและไปตั้งถิ่นฐานในภาคเหนือ สมควรหรือไม่ที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูล หรือ
ในทางกลับกันคนภาคเหนือที่ไปอยู่ในพื้นที่จังหวัดอื่นสมควรที่จะเป็นตัวแทนการให้ข้อมูล
เพื่อให้เห็นอิทธิพลของตัวแปรอื่นๆ เช่น ตัวแปรทางลักษณะเศรษฐกิจ หรือ อิทธิพลของ
เมืองมหานคร เป็นต้น

ประเด็นที่ 3 การวัดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองจากช่วงเวลาหนึ่งสู่
ช่วงเวลาหนึ่ง หรือการพิสูจน์ความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเมืองกับ
ระดับสภาพประชาธิปไตยสามารถกระทำได้หรือไม่ กระบวนการทำวิจัยควรมีเครื่องมือใน
ลักษณะใด นอกจากนี้ สาระของการศึกษาของวัฒนธรรมการเมืองคือ เรื่องของ
ความสัมพันธ์ระหว่าง ทัศนคติ กับ พฤติกรรม และ ทัศนคติ กับ สภาวะทางอารมณ์ของ
ประชาชน ที่ยากที่จะสร้างเครื่องมือวัดที่จะเห็นให้ชัดเจนระหว่างพฤติกรรมกับทัศนคติ และ

สภาวะทางอารมณ์ ซึ่งประการแรก ประชาชนมักจะมีความเห็นทางการเมืองมากกว่า พฤติกรรมการเมืองที่เป็นอยู่ ยกตัวอย่างจากคำถามว่า “ท่านเคยไปชุมนุมเสื้อแดงหรือไม่” หรือ “ท่านคิดว่าจะไปชุมนุมกับเสื้อแดงหรือไม่” หรือ “ท่านสนับสนุนการชุมนุมของเสื้อแดงหรือไม่” เป็นคำถามที่ยากที่จะได้คำตอบที่แน่ชัดของอธิบายพฤติกรรมหรือ ทศนคติ ประการที่ 2 เป็นการยากที่จะกำหนดลงไปว่า ทศนคติประเภทใดของประชาชนสามารถ อธิบายพฤติกรรมของระบบการเมืองได้ จะเห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ทศนคติของประชาชน อาจจะไม่ตรงกับพฤติกรรมของประชาชนภายในระบบการเมือง เช่นการแสดงทศนคติที่เป็น ทางบวกต่อการไปเลือกตั้ง แต่มีพฤติกรรมการเมืองที่แสดงออกด้วยการไม่ไปเลือกตั้ง เป็นต้น ซึ่งจะเป็นปัญหาในการประมวลผลในการท้าวิจัย (ดู พรศักดิ์ 2524 : 13)

สรุปและบทส่งท้าย

บทความนี้เป็นการทบทวนและตอกย้ำความเข้าใจบางประการที่คลาดเคลื่อนของ แนวความคิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีการเสนออย่างไม่พิจารณาที่มาที่ไปของจุดเริ่มต้น ของแนวความคิด งานชิ้นนี้อาจจะไม่สมประสงค์ผู้อ่านที่ต้องการจะได้คำตอบเกี่ยวกับผล การศึกษาวัฒนธรรมของคนไทยภาคเหนือซึ่งผู้เขียนกำลังดำเนินการทำการวิจัยนี้อยู่ แต่ จากการเริ่มต้นงานวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมคนภาคเหนือทำให้ผู้เขียนเริ่มเกิดคำถามในวิธี การศึกษาและการวัด ซึ่งได้สะท้อนออกมาในข้อสังเกตและการพิจารณาของการทำการวิจัย ซึ่งหวังจะได้เป็นข้อคิดและได้รับฟังข้อเสนอแนะจากผู้รู้ท่านอื่นๆ ต่อไป หรืออาจจะเป็น ข้อพิจารณาที่ผู้ที่ทำการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องจะได้หยิบเป็นประเด็นสำคัญในการ พิจารณา

ภาษาไทย

กมล สมวิเชียร. 251
 ทยากร: รัฐ
 เครตัน เจมส์ แอล 2
 นนทบุรี: ส
 ชัยอนันต์ สมุทวณิช
 ประชาธิป
 สังคมศาสต
 พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. 2
 พิมพ์ศรีอนัน
 -----, 252
 พลศักดิ์ จิรไกรศิริ.
 ประจักษ์
 สังคมศาสต
 สุจิต บุญบงการ. 25
 ไวยาकरण:
 นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2
 พระปกเกล้า
 -----, 254
 นิธิ เอียวศรีวงศ์ แล
 เรื่อง “วัด
 ปริมณฑล
 กรกฎาคม
 ถวิลวดี บุรีกุล และ
 การเลือก
 ประจำปี 2
 อเนก เหล่าธรรมทัต

เงการเมืองมากกว่า
มนุ่มเสื่อแดงหรือไม่"
ารชุมนุมของเสื่อแดง
กรรมหรือ ทัศนคติ
งประชาชนสามารถ
ทัศนคติของประชาชน
รแสดงทัศนคติที่เป็น
ารไม่ไปเลือกตั้ง เป็น
: 13)

รที่คลาดเคลื่อนของ
าที่ไปของจุดเริ่มต้น
คำตอบเกี่ยวกับผล
ทำการวิจัยนี้อยู่ แต่
เริ่มเกิดคำถามในวิธี
กของการทำการวิจัย
อไป หรืออาจจะเป็น
ประเด็นสำคัญในการ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กมล สมวิเชียร. 2514. วัฒนธรรมการเมืองไทยกับการพัฒนาการเมือง, ใน วรรณไว
ทยาการ: รัฐศาสตร์, พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- เครตัน เจมส์ แอล 2545. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน,
นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 2524. วัฒนธรรมทางการเมืองกับระบบการเมืองแบบ
ประชาธิปไตย ใน พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว 2524. วัฒนธรรมการเมืองไทย, สมาคม
สังคมศาสตร์, กรุงเทพฯ ฯ
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. 2523. รัฐศาสตร์: พัฒนาการและแนวทางการศึกษา, กรุงเทพฯ: โรง
พิมพ์ศรีอนันต์.
- . 2524. วัฒนธรรมการเมืองไทย, สมาคมสังคมศาสตร์, กรุงเทพฯ ฯ
- พลศักดิ์ จิระไกรศิริ. 2524. วัฒนธรรมทางการเมืองไทย: ข้อเสนอจากการวิจัยเชิง
ประจักษ์ ใน พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว 2524. วัฒนธรรมการเมืองไทย, สมาคม
สังคมศาสตร์, กรุงเทพฯ ฯ
- สุจิต บุญบงการ. 2514. นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาทางการเมืองของไทย. ใน วรรณ
ไวทยาการ: รัฐศาสตร์, พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2550. วัฒนธรรมทางการเมืองไทย. ใน การประชุมวิชาการสถาบัน
พระปกเกล้า ครั้งที่ 9 ประจำปี 2550.
- . 2547. อ่านวัฒนธรรมการเมืองไทย. กรุงเทพฯ: มติชน.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ และคนอื่นๆ. 2541. วัฒนธรรมเมือง: สรุปรายการสัมมนาทางวิชาการ
เรื่อง "วัฒนธรรม: ชุมชนเมืองและการเปลี่ยนแปลงในกรุงเทพฯและ
ปริมณฑล". จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มหาวิทยาลัยศิลปากร. วันที่ 7-8
กรกฎาคม 2537.
- ถวิลวดี บุรีกุล และ โรเบิร์ต บี อัลบริดตัน. 2550. ค่านิยมประชาธิปไตยและพฤติกรรม
การเลือกตั้งในประเทศไทย. ใน การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 9
ประจำปี 2550.
- อเนก เหล่าธรรมทัศน์. 2549. ทักษิณา-ประชานิยม. กรุงเทพฯ: มติชน.

-----2538. สอนคราประชาธิปไตย: แนวทางการปฏิรูปการเมือง เศรษฐกิจ
เพื่อประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: มติชน.

ภาษาอังกฤษ

Dhiwakorn Kaewmanee.1997. *Rat la sangkom* [The State and the Society]. Journal
of Social Sciences, Chulangkorn University. Bangkok: Chulalongkorn
University

-----1998. Rat tai lang rat ra bon rat cha kard [The Thai State after the
Bureaucratic Polity]. <http://www.dhiwakorn-kaewmanee.de/writings.html>
[last accessed 12 August 2006]

-----1998. Lokapiwat la rat tai [Globalization and the Thai State].
<http://www.dhiwakorn-kaewmanee.de/pdfs/globalization.pdf> [last accessed
12 August 2006]

Abonyi, George. 1999. "Thailand: From Financial Crisis to Economic Renewal". In
Economics and Finance. No. 3. Singapore: Institute of Southeast Studies.
<http://www.idrc.ca/uploads/user-S/1024421669052.pdf> [last accessed 15
June 2005]

Almond, Gabriel and Verba, Sidney. 1972 (4 Print). *The Civic Culture*. Princeton
University Press: Princeton.

Aurel Croissant. 2002. *Von der Transition zur defekten Demokratie:
demokratischeden Phillippinen, Sudkorea und Thailand*. Wiesbaden:
Westdt. Verl.

Chai-anan Samudavanija. 1991. "State-Identity Creation, State-Building and Civil
Society". In *National Identity and Its Defenders: Thailand, 1939-1989*, edited
by Craig J. Reynolds. Clayton: Monash University, Centre of Southeast
Asian Studies

Dhiwakorn Kaewmanee. 2007. **The evolution of the Thai state: the political
economy of formative and transformative external forces**. Berlin:
Dissertation.de

Jurgen Ruland.

ISEA

Jurgen Ruland.

Lsnds

Linz, Juan and

Diam

Johns

Haynes, Jeffrey.

Malde

Cyde Kluckhohn

Edward B. Tyler

Mythology

Gabriel A. Almon

University

Lucian W. Pye &

Princeton

Lucian W. Pye

Sciences.

ารเมือง เศรษฐกิจ

Jurgen Ruland. 2005. **Parliaments and political change in Asia**. Singapore: ISEAS.

Jurgen Ruland. 1998. **Politische Systeme in Sudostasien: eine Einfuhrung**. Lsndsberg am Lech: Olzog.

Linz, Juan and Stepan, Alfred. 2001. **Toward Consolidated Democracies, in Diamond ed. The Global Divergence of Democracies**. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.

Haynes, Jeffrey. 2005. **Comparative Politics in a Globalizing World**. Polity: Malden

Cyde Kluckhohn 1949. **Mirror for Man**. New York: Whittlesey .

Edward B. Tyler 1877. **Primitive Culture** Researches into the Development of Mythology, religions, languages, Art and Customs, New York: Henry Holt.

Gabriel A. Almond & Sidney Verba 1963. **The Civic Culture**, Princeton: Princeton University Press.

Lucian W. Pye & Sidney Verba 1965. **Political Culture and Political Development**, Princeton: Princeton University Press.

Lucian W. Pye 1968. **Political Culture**. International Encyclopedia of the Social Sciences. New York: Macmillan.